

POLITIEK KENT GEEN DOMINANTE SPELERS MEER

Op de kop af vijfhonderd dagen zitten we zonder volwaardige regering. En toch blijft de economische schade hierdoor relatief beperkt. Dat komt omdat de Europese Unie als een strak veiligheidsnet werkt, zegt **MARC HOOGHE**. Dat is de echte Copernicaanse revolutie.

Land zonder stuurman

MARC HOOGHE

Wie? Hoogleraar politieke wetenschappen KULeuven.

Wat? Nationale regeringen zijn minder onmisbaar dan vroeger.

Waarom? Regeren is een teamsport geworden. We worden door een groot aantal beleidsniveaus tegelijk bestuurd.

In januari 1988 verwekte Jean-Luc Dehaene nog grote opschudding met zijn roemruchte uitspraak 'Sire, geef me honderd dagen.' De vraag bleef in het collectieve geheugen hangen, omdat het na de verkiezingen van december 1987 liefst 144 dagen duurde voordat een regering kon worden gevormd.

Dat vond men toen uitzonderlijk lang, en terecht. Tussen 1961 en 1985 verliepen er gemiddeld 54 dagen tussen de verkiezingen en de eedaflegging van de volgende regering. We zijn een kwart eeuw verder en vandaag wordt de kaap van de 500 dagen overschreden, een unicum in de moderne geschiedenis.

Al dat gedweep met Copernicus is puberale romantiek

Dertig jaar geleden werd er nog vaart gezet achter de regeringsvorming, omdat men vreesde dat een land zonder regering niet veel meer zou zijn dan een vogel voor de kat. De ultieme nachtmerrie van toen is werkelijkheid geworden, en al met al moeten we vaststellen dat het nog meevalt. De huidige toestand van een ontslagnemende regering is zeker niet ideaal, maar grote ongelukken zijn tot dusver uitgebleven. Na de ludieke protestacties van dit voorjaar lijkt ook de bevolking zich neergelegd te hebben bij een lang interregnum.

Wie zit er aan het roer?

Die ogenschijnlijke rust is belangrijk, omdat dit erop wijst dat er de afgelopen decennia iets fundamenteels veranderd is in ons politiek systeem. Nationale regeringen zijn blijkbaar minder onmisbaar dan vroeger. Vijftig jaar geleden stelde de Amerikaanse politoloog Robert Dahl zich al de vraag: *Who Governs?*, toen hij probeerde na te gaan wie feitelijk de macht uitoefent in de samenleving. Als je nu de vraag stelt *Who Governs?*, komt er geen antwoord meer op die vraag. Of beter, het is een complex antwoord: we worden gezamenlijk geregeerd door Kris Peeters, Yves Leterme, Jose Manuel Barroso en Mario Draghi (als opvolger van Jean-Claude Trichet). Dertig jaar geleden was regeren nog een individuele sport, en konden we de illusie koesteren dat de premier van België onmisbaar was. Nu is het een teamsport geworden, een roeiwedstrijd 'vier zonder stuurman'.

Het grote voordeel daarvan is dat als één roeier het een tijdje laat afweten, de andere drie ervoor instaan dat de boot toch blijft varen. In dit concrete geval: ook al moeten we het al 500

dagen zonder volwaardige Belgische roeier stellen, dankzij de Europese Unie loopt de zaak niet volledig uit de hand. Een dergelijk complex politiek systeem heeft ook een belangrijk nadeel: de vier moeten het zonder stuurman redden. Als ze er op de een of andere manier in slagen allemaal dezelfde kant uit te roeien, gaat het flink vooruit. Als de vier allemaal een andere kant uit willen, loopt het faliekant af.

In de politieke wetenschappen heeft men het in dit geval over een systeem van *multi-level government*: we worden door een groot aantal beleidsniveaus tegelijk geregeerd, en al die niveaus moeten met elkaar zien samen te werken, zonder een centrale aansturing. Wat we merken is dat dit systeem functioneert als een krachtig veiligheidsnet. Een land kan het gerust 500 dagen zonder regering stellen, omdat de andere niveaus de continuïteit leveren. Dankzij dat Europese veiligheidsnet komen we de huidige politieke crisis relatief ongeschonden door.

Begin de jaren tachtig van de vorige eeuw hadden we ook te maken met een langdurige politieke crisis, waarbij de regeringen onder leiding van Martens en Eyskens elkaar opvolgden. De kostprijs van die periode van politieke instabiliteit was immens: onze nationale schuld schoot omhoog van 76 procent van het bbp in 1980 tot 109 procent in 1983. Dit betekent dat we nog de rekening betalen van het toenmalige *malgoverno*. In vergelijking daarmee blijft de schade nu beperkt, en vertaalt de aanslepende crisis zich in een stijging van de schuld van 96 naar 98 procent van het bbp, met dank aan Dexia. De financiële ontsparing heeft zich voorgedaan in het begin van de jaren tachtig, op het ogenblik dat we een regering met volheid van bevoegdheden hadden. Het wanbeleid van de regeringen-Martens en -Eyskens heeft onnoemelijk meer blijvende economische schade aangericht dan de 'regering van lopende zaken' onder leiding van Leterme.

Achterhoedegevecht

De opmars van het systeem van *multi-level government* behoedt ons voor al te grote ontsporingen. Tegelijk wil deze structurele verandering ook zeggen dat het huidige politieke debat in ons land hopeeloos achterhaald is. De inzet van de hele crisis is de vraag van enkele Vlaamse politieke partijen naar een 'Copernicaanse omwenteling'.

Deze vraag gaat uit van het 19de-eeuwse idee dat er één dominante speler is op het politieke veld. En men wil dat dit niet langer de premier van België is, maar de minister-president van Vlaanderen.

Wat men onvoldoende beseft is dat de spelregels grondig veranderd zijn sinds de 19de eeuw, en dat er niet langer een dominante speler is. De verschillende beleidsniveaus moeten gewoon met elkaar samenwerken, of ze dat nu willen of niet. Of denkt men echt dat een volgende staatshervorming als gevolg zal hebben dat de minister-president van Vlaanderen een dictaat van de Europese Centrale Bank naast zich kan neerleggen?

Al dat gedweep met Copernicus is puur 19de-eeuwse en haast puberale romantiek. We evolueren naar een nieuwe politieke constellatie, maar in die structuur zal er niet langer een centrale zon zijn waarrond het hele systeem draait. De overgang die we meemaken is buitengewoon riskant en kan volstrekt verkeerd aflopen. Een zonnestelsel met meerdere zonnen die elkaar in evenwicht houden kan stabiel zijn, maar het kan evengoed plots in elkaar stuiken.

De Europese top vandaag is daarom cruciaal, omdat daar mede beslist wordt over de vraag of Europa een van de centrale posities in het toekomstige wereldsysteem zal innemen, of dat we die plaats overlaten aan China, de Verenigde Staten en Rusland. In dat geval kiest Europa zelf voor een tweederangspositie, ergens in de periferie van het toekomstige economisch en politiek wereldsysteem.

De lange Belgische regeringscrisis is theoretisch interessant, omdat ze aantoonde dat natiestaten niet langer onmisbaar zijn. Daarbij maakt het heus geen verschil of we het nu over het koninkrijk België hebben, de republiek Vlaanderen of de stadsstaat Antwerpen: ook die entiteiten zullen niet veel meer zijn dan een klein schakeltje in een veel grotere structuur van politieke besluitvorming.

Dat is de ironie van de huidige crisis. We hebben 500 dagen verloren met eindeloos gekibbel over wie de kinderbijslagen mag uitbetalen in het Brussels Gewest. Tegelijk merken we nauwelijks op dat de echte economische en politieke macht de ramen en deuren van het Belgische huishouden uitvliegt en op een ander niveau terecht komt. Achterhoedegevechten kunnen zeer hardnekkig zijn.

Een langere versie van dit artikel verschijnt in 'European Political Science'.

'Ik heb het al dikwijls gezegd: we hebben goede spelers, maar nog geen goede ploeg.'

Het Belgische voetbal mist volgens oud-voetbalcommentator **RIK DE SAEDELEER** niet zozeer kwaliteit maar samenspel (in Humo).

